

molt poc conegut, el del cant funerari. Seguint la tònica dels estudis anteriors, l'autor situa el gènere en el context que li és propi: el dels rituals funeraris que tenien per objecte mostrar públicament el dol per la mort de les persones estimades. En aquest sentit, explica que el cant funerari tenia com a funció donar «expressió poètica al dol» i «consistia en un plany en vers d'una llargada considerable, cantat cerimonialment, per la mort d'una persona estimada o per la mort d'un grup de persones» (p. 166). A continuació, l'autor ens parla de l'origen i la universalitat d'aquest cant, de la seva vigència en les terres de parla catalana, dels textos localitzats (uns dos-cents setze, que corresponen a vuitanta-set glosats diferents), del seu contingut, estructura i funció.

La segona part del llibre du per títol «Fórmules de la balada i la rondalla». El primer dels dos estudis que la componen, «“Matinet me'n llevo” i altres fórmules de la baladística catalana», pren com a punt de partida el clàssic llibre d'Albert B. Lord, *The Singer of Tales* (1960), que estudia les característiques dels poemes narratius de composició oral. Mentre que el segon estudi, «Composició i estil formularis de la rondalla meravellosa», segueix els postulats teòrics que els folkloristes Axel Olrik, Max Lüthi i Vladimir Propp van fer en relació a l'estil i l'estructura de la rondalla meravellosa. A partir de les aportacions d'aquests estudiosos, l'autor analitza algunes de les fórmules que apareixen en les balades i en les rondalles catalanes i en mostra el seu valor arquetípic. En aquesta part, com en general també en la resta del llibre, l'autor fa referència a les connexions entre la literatura oral i la literatura culta i es fa ressò d'una afirmació que em sembla molt rellevant de destacar i és que «són els gèneres i els temes de la literatura escrita els que deriven dels de tradició oral, sempre o gairebé sempre anteriors a aquells i patrimoni de totes les classes socials» (p. 223, nota 16).

Finalment, la tercera part del llibre està dedicada al «Teatre de composició oral i conservació memòristica». Aquesta part conté dos estudis: «Formes dramàtiques de composició oral», i «Notes sobre la tradició oral i l'antic teatre popular». Els dos treballs aporten una valuosa informació sobre el teatre de composició oral, les seves característiques, els temes tractats, i les seves formes, que abasten des dels balls parlats fins al misteri religiós o l'entremès còmic. Un punt interessant de reflexió que aporta l'autor és el que posa sobre la taula la relació entre el teatre popular versificat i dialogat i altres gèneres, com, per exemple, la cançó de Nadal. En aquest sentit, l'autor aporta diverses proves documentals sobre el fet que moltes cançons de Nadal són fragments d'obres de teatre popular versificat que es representaven a l'església i a les cases (davant del pessebre) durant les festes nadalenques, com ja havia apuntat, per exemple, Josep Romeu i Figueras en els seus estudis sobre el cançoner nadalenc català.

El llibre *Set estudis de literatura oral* constitueix una obra de primer nivell on gairebé res no és sobrer i on cada frase i cada paraula té el seu sentit, començant pel mateix títol del llibre, en què descobrim el mot «set», un nombre de gran simbolisme en la literatura oral com molt bé es va encarregar d'explicar Axel Olrik en les seves conegudes lleis de la narrativa oral. Com diu Serrà Campins referint-se a la rondalla meravellosa: «És prou coneguda la preferència que el gènere manifesta pel tres i el set, dos nombres amb arrels molt antigues i una gran càrrega simbòlica, que es troben especialment vinculats a la màgia, la mitologia, la religió, el joc, i l'art en general, la literatura inclosa» (p. 256). Gaudiu, doncs, de la lectura d'aquests set estudis de literatura oral, que són una invitació a la descoberta dels mecanismes, també simbòlics, de la poesia oral.

Carme ORIOL
Universitat Rovira i Virgili

TAYADELLA, Antònia (2012): *Sobre literatura del segle XIX*. A cura de Josep M. DOMINGO. Pròleg d'E. GALLÉN, J. M. DOMINGO i E. CASSANY. Barcelona: Universitat de Barcelona; Societat Verdaguier, 408 p. (El Vuit-cents, 8).

Ens trobem davant d'un llibre nou que conté estudis considerats clàssics i, tanmateix, aquests són encara una referència obligada en els nostres dies. Això es deu al fet que l'autora ha estat professora de

la Universitat de Barcelona durant gairebé trenta anys, on aviat esdevingué un puntal molt ferm en la renovació i expansió dels estudis sobre el XIX i, singularment, en l'obertura de noves línies d'investigació. L'exigència personal i la curiositat intel·lectual d'Antònia Tayadella li atorgaren una merescuda reputació d'experta en aquest camp. Singularment en tot allò que toca a les idees estètiques i a la prosa narrativa de la segona meitat del Vuit-cents.

Deixant ara de banda la seua participació en diferents iniciatives i congressos importants que impulsaren aquest camp d'estudis, tan sols recordarem dues aportacions que ens semblen particularment rellevants: la primera, que juntament amb Joaquim Molas i Manuel Jorba, signà aquell volum titulat *La Renaixença. Fonts per al seu estudi 1815-1877* (1984), obra fonamental durant tants anys; la segona, que, a més de diferents estudis i edicions d'obres del període o dels capítols que redactà per al volum del segle XIX de la *Història de la Literatura Catalana* —sota la direcció de Joaquim Molas—, amb la col·laboració d'un altre gran especialista en la prosa vuitcentista, Enric Cassany, elaborà la monografia *Francesc Miquel i Badia, crític literari al Diario de Barcelona (1866-1899)* (2001), una altra de les seues línies de treball: la crítica literària.

Ara, retirada ja de la docència, ha reunit en un volum bona part dels estudis esparsos que havia publicat entre l'any 1980 i el 2004. Són un total de 17 estudis de consulta fonamental per a qualsevol estudiós o curiós que s'acoste als diferents temes analitzats per Tayadella. I això és així perquè, com hem dit més amunt, són estudis que no han perdut vigència, ni interès, atés el rigor amb què van ser elaborats en el seu dia. És per això mateix que creiem que és un encert haver tingut la idea de compilar-los en aquest volum. La conveniència de reunir-los derivava, sobretot, del fet que (com s'esdevé sovint en l'àmbit de les humanitats) van ser publicats de forma esparsa en revistes, actes de congressos, introduccions de volums diferents, obres col·lectives o, fins i tot, en algun catàleg d'exposició commemorativa. Al capdavant, unes investigacions que, a pesar del seu interès positiu i la seua vigència, no sempre resultaven de fàcil accés o localització per als investigadors.

Deixant de banda l'ordre cronològic amb què els treballs es van donar a conèixer, el llibre s'organitza en sis blocs en funció d'uns eixos temàtics, ara sí, ordenats de forma cronològica. El primer, centrat en el Romanticisme, conté tres estudis: la recepció en les lletres catalanes del novel·lista alemany Jean Paul Richter (1763-1825); l'interès dels assaigs literaris del menorquí Josep M. Quadrado, i l'estudi de la novel·la de Martí Genís, *Julita*, un estudi que contribuï notablement a renovar l'atenció per aquesta obra.

El segon, centrat en els problemes de la novel·la catalana en termes generals, conté també tres estudis: el primer sobre les tensions entre novel·la i llengua en unes dècades en les quals la societat catalana no tenia el costum de llegir prosa narrativa en català (el castellà s'hi imposava) i, alhora, existia una gran desconfiança sobre les possibilitats del català en tant que llengua literària; el segon, que continua sent imprescindible, el conegut catàleg de novel·les catalanes que es van produir entre 1862, any de publicació de *L'orfeneta de Menargues*, d'Antoni de Bofarull, i el 1882, any d'aparició de *La papallona*, de Narcís Oller, gràcies al qual es posava sobre la taula de treball un nombre molt considerable de títols, que superava de molt el que fins aquell moment es coneixia; i, finalment, un text sobre el crític Joan Sardà i les seues idees sobre realisme i naturalisme, figura clau quant a la introducció d'aquestes estètiques a Catalunya.

Els dos blocs següents constitueixen el moll del volum, són els més extensos i se centren ja monogràficament en escriptors concrets: un, en la figura i obra de Narcís Oller; l'altre, en Marià Vayreda, tot i que és més just dir que són estudis sobre "els Vayreda". Així, en el bloc tercer, els tres primers estudis s'ocupen del realisme: l'estudi de referència sobre *La papallona*; l'anàlisi i edició d'un conjunt de cartes que el crític valencià Felip B. Navarro, resident a Madrid (molt ben relacionat amb el món literari i artístic del moment) i traductor del mateix Oller, adreçà a aquest, en les quals es tracten diferents qüestions estètiques a l'entorn de la novel·la i del realisme; la concepció estètica del realisme per part d'Oller, i, per tancar aquest bloc, Oller com a cronista literari de la burgesia barcelonina a través de les seues obres.

El quart apartat, com ja hem avançat, s'ocupa de l'obra de Marià Vayreda, amb els capítols primer, segon, tercer i cinquè que li són dedicats; el quart està centrat en el seu germà, el pintor Joaquim Vayreda i el cercle artístic olotí. En aquest apartat, els quatre estudis literaris giren al voltant de *La punyalada*

i del conjunt de l'evolució literària de l'escriptor. Aquests estudis van suposar una posada en valor d'aquest novel·lista i d'aquest títol, força menystingut fins aquell moment.

Els apartats cinc i sis, amb un estudi cadascun d'ells, s'ocupen, el primer, en la confluència estètica i de pensament entre Vayreda i Verdaguier, a partir de l'estudi i edició d'un conjunt de cartes creuades entre ambdós escriptors; el segon és un text més conjuntural sobre el centenari de l'Exposició Universal de 1888 i la situació de la literatura catalana. Tayadella, a partir de diversos testimonis publicats a la premsa del moment (singularment els d'Yxart, Sardà o Perés), constata la superació dels ideals (anacrònics) dels Jocs Florals en favor del realisme.

Com ja hem apuntat a l'inici, no ens trobem davant d'uns estudis nous, però no ens cansarem de subratllar la felicitat, la conveniència i l'interès positiu de reunir-los en aquest volum. A més, no cal insistir més sobre la qualitat i el rigor investigador de la professora Antònia Tayadella, perquè ja ho posen en relleu en el pròleg tres antics col·legues de l'autora. Enric Gallén (UPF), Josep Maria Domingo (UdL) i Enric Cassany (UAB) redacten un pòrtic en tres temps per ponderar-hi la vàlua personal, acadèmica i investigadora de Tayadella, tot un acte de reconeixement acadèmic i, també, d'afecte i d'amistat.

Estem convençuts que *Sobre la literatura del segle XIX* és ja una obra, una *vademècum*, de referència en els estudis sobre aquest segle. També ho ha reconegut així el jurat del Premi Crítica Serra d'Or 2014, en l'apartat d'Estudis literaris, que hi ha remarcat la vàlua del conjunt de la investigació i de l'aportació crítica d'Antònia Tayadella, ara renovada amb aquesta molt oportuna edició, apareguda en un nou moment de relançament dels estudis crítics sobre el segle XIX català.

Per acabar tan sols ens cal felicitar l'autora per haver-se decidit a facilitar l'accés als seus estudis a les noves generacions d'investigadors, d'estudiants i a la societat en general; a les entitats editores per haver fet possible l'edició material del volum, i a Josep Maria Domingo per haver-ne tingut cura i per haver acollit aquest títol en la col·lecció «El Vuit-cents», una col·lecció que creix i amb cada nou títol il·lumina una mica més aquesta centúria.

Gabriel SANSANO
Universitat d'Alacant
Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana

VENY, Joan / MASSIP, Àngels (2013): *Scripta mallorquina*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1.341 p. (2 volums)

Aquests volums són el tercer lliurament, després de la *Scripta eivissenca* (Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2009) i de la *Scripta menorquina* (Barcelona: Institut d'Estudis Catalans; Maó: Institut Menorquí d'Estudis, 2011), del projecte de recerca *Diatopia i canvi lingüístic. Scripta i variació dialectal*. Aquest projecte abasta tots els dialectes del domini lingüístic català i té com a finalitat estudiar la variació diatòpica de la llengua catalana en l'eix temporal tenint en compte la variació diastràtica a partir d'una àmplia selecció de textos, prioritàriament no literaris.

En quina mesura es reflecteix la llengua oral en l'escriptura? Es poden entreveure els canvis de la llengua parlada en els textos escrits? Hi ha mostres de l'articulació de la vocal neutra tònica? S'hi manifesta la iodització? I l'article salat derivat d'IPSE? Era només un article col·loquial? Es diferencien les /b/ de les /v/? Conviuen formes tradicionals mallorquines amb formes de la tradició escrita? Preguntes que obtindran resposta amb aquest extens corpus de textos.

El projecte *Scripta* permet de posar les bases d'una història diatòpica de la llengua catalana en la diacronia per mitjà d'un corpus de textos breus, editats anteriorment o inèdits, fragmentats o sencers, pertanyents a totes les èpoques, analitzats i comentats lingüísticament, fet que ha de permetre observar amb més detall i precisió els canvis evolutius en el contínuum històric.

La *Scripta mallorquina* consta de 347 textos que van del segle XIV (1300) al XX (1997), procedents de fonts diverses, sovint d'arxiu, pertanyents a gèneres i registres molt variats. La xifra de textos publi-